

**EL TREBALL COOPERATIU I
L'EXPERIÈNCIA COM A EINA
D'APRENENTAGE SIGNIFICATIU DE LES
ARTS EN BATXILLERAT**

TREBALL FINAL DE MÀSTER

Rubén Bravo Prados

Màster de Formació de Professorat de Secundària i Batxillerat.

Especialitat en Dibuix.

Tutores: Júlia Castell / Andrea Granell

Grup GX. Curs 2018-19.

**UNIVERSITAT DE
BARCELONA**

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. JUSTIFICACIÓ	6
3. FONAMENTACIÓ TEÒRICA	7
3.1. Descripció de l'assignatura <i>Fonaments de les Arts</i>	7
3.2. El treball cooperatiu i l'aprenentatge significatiu	8
3.3. Avantatges del treball cooperatiu	11
4. ANÀLISI I CONTEXT	13
4.1. Context	13
4.2. Deficiències detectades	14
5. PROPOSTES D'INNOVACIÓ	16
5.1. Objectius	16
5.2. Competències	17
5.3. Activitat	19
5.4. Metodologies	24
5.5. Avaluació	26
6. CONCLUSIONS	31
7. FONTS I REFERÈNCIES	33

RESUM I PARAULES CLAU

RESUM

El present treball de fi de màster té per objectiu plantejar una proposta d'innovació pedagògica arran de l'observació i experiència durant les pràctiques del Màster de Professorat en Secundària al institut IES Alexandre Satorras per a l'assignatura de primer i segon de batxillerat *Fonaments de les Arts* per beneficiar l'àmbit educatiu i, particularment, la transmissió de conceptes de manera transversal a l'ensenyament de l'art mitjançant el treball cooperatiu. Donada la importància d'aquesta assignatura per a l'alumnat per assentar les bases de l'aprenentatge de l'art i que, a més, té escassament dos anys de vida a les aules, es troba en un moment idoni per poder explorar les seves potencialitats i innovar en la seva metodologia, actualment amb caràcter de classe magistral, i incloure la praxi com a complement didàctic, creant una simbiosi entre l'experimentació i els continguts.

Paraules clau: Treball cooperatiu, Aprenentatge significatiu, Arts, Educació secundària, Educació transversal, Història de l'art.

RESUMEN

El presente trabajo de fin de máster tiene por objetivo plantear una propuesta de innovación pedagógica a raíz de la observación y experiencia durante las prácticas del Máster de Profesorado en Secundaria en el instituto IES Alexandre Satorras para la asignatura de primero y segundo de bachillerato *Fonaments de les Arts* ("*Fundamentos de las Artes*") para beneficiar el ámbito educativo i, particularmente, la transmisión de conceptos de manera transversal en la enseñanza del arte a través del trabajo cooperativo. Dada la importancia de esta asignatura para los alumnos para asentar las bases del aprendizaje del arte y que, además, tiene escasamente dos años de vida en las aulas, se encuentra en un momento idóneo para poder explorar sus potencialidades e innovar en su metodología, actualmente con carácter de clase magistral, e incluir la praxis como complemento didáctico, creando una simbiosis entre la experimentación y los contenidos.

Palabras clave: Trabajo cooperativo, Aprendizaje significativo, Artes, Enseñanza secundaria, Educación transversal, Historia del arte.

ABSTRACT

The aim of this master's thesis is to propose a pedagogical innovation project based on the observation and experience during the period in practice by the Master's Degree in Secondary Education at the IES Alexandre Satorras institute for the first and second year of the baccalaureate's subject *Fonaments de les Arts* ("*Foundations of the Arts*") to benefit the educational field and, particularly, the transmission of concepts in a transversal manner of the teaching of arts through team work. Given the importance of this subject for students to establish the foundations of the art's learning and, in addition, has barely two years of life in schools, is at an ideal time to explore it's potential and innovate in their methodology, currently taught as a master class, and include praxis as a didactic complement, creating a symbiosis between experimentation and content.

Keywords: Team work, Meaningful Learning, Arts, Secondary education, Transversal education, Art's history.

1. INTRODUCCIÓ

Per poder entendre la finalitat del present projecte és convenient tenir present que la base de l'educació és la seva responsabilitat de conduir i guiar l'aprenentatge de les persones per poder desenvolupar-se de manera autònoma mitjançant la transmissió de coneixements, actituds i valors.

Entenent l'ensenyament com una **ajuda ajustada**, una bona base teòrica és de gran utilitat, però de vegades els continguts poden quedar a mig camí de ser assimilats per diversos factors (manca d'interès, reptes difícilment abordables, excés de matèria, memorització automàtica sense context, etc) perquè és a la pràctica on posem sobre terreny aquesta implementació i on podem veure els resultats, per tal de poder avaluar-los i dotar a l'alumnat de la capacitat de valorar el que han après. És per això que la **metodologia**, és a dir, la forma en que s'organitzarà l'activitat educativa a l'aula (de la qual el docent n'és el responsable de dur a terme) serà un element essencial per a que la interacció del triangle interactiu **alumnat - professorat - continguts** doni fruits en el procés d'ensenyament i aprenentatge de manera satisfactòria.

L'educació, però, no pot ser considerada com una ciència exacta ni estàtica on sempre s'obra d'una manera concreta per tal d'aconseguir els mateixos objectius i sota unes directrius inamovibles, sinó que canvia, va mutant i s'adapta als nous contextos socials, culturals i històrics en una continua intercomunicació. Aquí és on entra la gran importància i necessitat de la **innovació** en la educació, no només pel simple fet d'incloure quelcom nou per fer més atractiva o amena l'acció educativa sinó per a que suposi un guany significatiu a tots els nivells, tant dins com fora de l'aula.

És essencial l'anàlisi constant mitjançant **l'avaluació** (i, sobretot, l'autoavaluació) com a instrument de gestió i regulació de la tasca que s'està realitzant. Per a que l'alumnat es converteixi en un *aprenent reflexiu* (Onrubia, 1993) i no pas un receptor passiu, i amb l'objectiu de que el cos docent pugui renovar estratègies i aportar millores és necessària la recollida d'informació fiable i vàlida, a més de la seva anàlisi i interpretació per tal d'ampliar el coneixement sobre els fenòmens educatius, explicar-los i comprendre'ls i solucionar els problemes plantejats en l'àmbit de l'educació.

Avui dia queden lluny els dies en que les classes mancaven de dialògica i les matèries s'impartien de manera unidireccional, les metodologies han anat canviant i al llarg de les últimes dècades han aparegut moltes noves maneres d'entendre i implementar l'ensenyament i l'aprenentatge.

A més, no podem deixar de banda que **Internet i les noves tecnologies** han estat un punt d'inflexió decisiu en quant a la immensa capacitat de disposició de continguts i nous recursos a l'abast de gairebé tothom. La generació del Segle XXI aprèn, es comunica, interacciona i viu envoltada (i en part condicionada) per la tecnologia i cal analitzar constantment de quina manera poden beneficiar l'àmbit educatiu i, particularment, l'ensenyament de les arts.

En aquest punt, és necessari considerar que **l'educació artística** no suposa només un conjunt de pràctiques i procediments, sinó que és sobretot una eina imprescindible per fomentar i crear un pensament crític, potenciar la creativitat i construir teixit social. Durant la història, la pràctica artística ha ajudat a la humanitat a entendre's a si mateixa i a trobar camins per transformar la realitat mitjançant els seus llenguatges, moviments, estils, ideologies i transgressions, de la mà de persones que han volgut generar iniciatives amb voluntat de transcendència. Aquest projecte vol parlar d'una pràctica innovadora dins d'una matèria que ja per si mateixa ho és de manera natural i és de total rellevància posar èmfasi en que els seus continguts han de ser el més rics possibles.

2. JUSTIFICACIÓ

Existeix una tendència erròniament generalitzada dins els contextos educatius més tradicionals (i, de vegades, no tant tradicionals) de separar sentiments i coneixement. Mentre que matèries com matemàtiques, llengua o ciències són considerades portadores d'intel·lecte, l'expressivitat, la creativitat i les emocions es presenten en certa manera com una contraposició a la raó i la lògica, fet que a vegades constitueix una exclusió de les arts cap a la perifèria de la educació, reduint-les, en alguns casos, a una simple instrumentalització. Com a conseqüència, també pot sorgir el que Acaso (2011) descriu com *una infantilització de l'imaginari artístic*, on es sobreentén que són només els nens i les nenes els únics capaços de produir art dins l'àmbit educatiu, considerant l'educació artística com a productora de manualitats que tracta de representar una bellesa formal parcialment entesa i no com a una eina d'aprenentatge de pràctica intel·lectual. Les emocions, relacionades amb l'expressivitat i la capacitat creadora, i el intel·lecte, amb la lògica i el mètode de causa - efecte, són sovint presentats com dos mons divergents, bipolars, que han de desenvolupar-se paral·lelament mitjançant disciplines, aules i professorat diferents.

Eisner (1995) afirma que *“l'art és un aspecte únic de la cultura i la experiència humanes, i la seva contribució més valuosa a la experiència humana és la seva aportació de valors implícits i característiques específiques; l'art ha de oferir a la educació de la humanitat*

precisament allò que els altres àmbits no poden oferir". D'aquesta manera podem entendre que l'educació artística no es pot reduir a un ensenyament d'un conjunt de procediments i formules estètiques, a fer-la una simple distracció, a analitzar obres aïllades acumulant i memoritzant dates i anàlisis formals, sinó fer entendre que l'art és una forma d'experiència que provoca sentiments, crea comunicació i interacció social, proporciona coneixement del món, aporta de manera única a l'experiència de l'individu i que, en definitiva, *"vivifica la vida"*.

Per aquest motiu, i donat que la pràctica artística, com a font d'informació i referència, està íntimament lligada al desenvolupament de l'esser humà des d'èpoques ancestrals, és important aprofitar el potencial pedagògic que ofereix una assignatura com a la que pretenem inserir la nostra proposta d'innovació, on s'analitza l'art d'una manera tan àmplia i transversal amb l'objectiu de dotar d'unes bases —uns *fonaments*— als estudiants que els proporcionin un coneixement sòlid de totes les disciplines. Amb l'afegit de voler endinsar-los en el pensament de tots aquells artistes que han volgut expressar els seus valors que consideraren més preuats i oferir afirmacions sobre la condició de les persones i el món, com crítica social o com a visionaris a través dels seus missatges.

3. FONAMENTACIÓ TEÒRICA

3.1. Descripció de l'assignatura *Fonaments de les Arts*

Fonaments de les Arts és una matèria que té com a objecte d'estudi les obres i les produccions artístiques, incloent-hi les manifestacions de la cultura visual, les arts escèniques i la música, enteses com a produccions resultants de la creativitat i actuació humanes, que s'expressen amb codis propis i enriqueixen la visió global de la realitat i les seves múltiples formes de manifestar-se. Abordant el fet creatiu tant des d'una visió històrica com estètica.

Aquesta matèria, que porta sent implementada des del curs 2017-18, és comuna d'opció de la modalitat d'arts i té una durada de dos anys (la primera part a primer de batxillerat i la segona a segon, les dues de durada anual). Està directament vinculada amb *Història de l'Art*, una disciplina tradicionalment present en l'educació, i comparteix amb ella la finalitat d'identificar, analitzar i interpretar les obres d'art, tot i que el camp d'estudi de *Fonaments de les Arts* va més enllà de l'estudi de la pintura, l'escultura i l'arquitectura propis de la

història de l'art, per ampliar la visió comprenent manifestacions creatives contemporànies com el disseny, la fotografia, el cinema, el còmic, la televisió i els nous mitjans digitals. També ajuda a construir una idea rellevant i significativa del procés de continuïtat i canvi en la societat, i de la diversitat de respostes humanes davant d'alguns problemes i necessitats.

Encara que els **continguts** estan organitzats fonamentalment de forma històrica i cronològica durant els dos cursos del batxillerat, també es planteja la **connexió entre les idees** estètiques de diferents civilitzacions, èpoques i moviments per tal que l'alumnat compregui i valori la interacció de les diverses manifestacions artístiques i culturals.

A nivell de **transversalitat** té una connexió estreta amb diverses matèries del batxillerat: d'una banda, amb matèries comunes com la *Filosofia*, *Història de la Filosofia* i *Història*, en la mesura que moltes de les explicacions de les obres artístiques necessiten les aportacions de l'imaginari social o del pensament d'una època determinada. D'altra banda, amb moltes matèries de la modalitat del batxillerat d'arts, com *Cultura Audiovisual*, *Arts Escèniques*, *Disseny*, *Dibuix Artístic*, *Tècniques d'Expressió Gràfica - plàstica i Volum*, ja que proporciona coneixements específics per percebre i verbalitzar el llenguatge de les formes de les arts plàstiques, que es veu enriquit progressivament en els seus aspectes formals, materials i tècnics i amb l'aportació d'altres manifestacions procedents de la creació i la comunicació visual.

La primera part d'aquesta assignatura, que es cursa a primer de batxillerat, s'explica des de l'art prehistòric fins al Rococó i Neoclassicisme, mentre que els continguts que s'imparteixen a la segona part al següent curs de batxillerat, arrenquen al Romanticisme per arribar fins als nostres dies.

Recontextualitzar i reconceptualitzar constantment tots els continguts de la matèria treballats durant els dos anys de l'assignatura (i fins i tot amb anteriors etapes) és un factor elemental per tal d'interconnectar coneixements, per tal de proveir d'una visió més àmplia i perifèrica i introduir en un marc cada cop més ric els esquemes de coneixement que l'alumnat va adquirint en l'àmbit artístic, cultural i social.

3.2. El treball cooperatiu i l'aprenentatge significatiu

Donat el caràcter magistral i individualista de la metodologia i interacció actual a l'assignatura de *Fonaments de les Arts*, l'actual proposta vol consolidar la implementació a del **treball cooperatiu** per instaurar els seus beneficis a favor d'un **aprenentatge significatiu**, és a dir: un aprenentatge on l'alumnat associa nous continguts amb informació prèvia, reajustant i reconstruint les dues informacions durant el procés (Ausubel, 1970).

Totes aquestes teories i pràctiques estan dins el marc de la **línia pedagògica constructivista** dels processos del ensenyament - aprenentatge escolars (que té molt en comú amb la psicologia del desenvolupament de Jean Piaget, i les psicologies social i de l'art de Vygotsky), que consideren a l'ésser humà com a constructor de la seva realitat i experiències, involucrat en un procés actiu, interpersonal i comunicatiu i que l'allunya de ser un simple receptor passiu. Aquesta **ensenyança** s'estableix com un procés de guia a través d'ajudes i suports diversos, mediats pels continguts i sabers culturals i dirigits al compliment de les finalitats de l'educació escolar, on els **altres companys** esdevenen agents d'influència educativa (bidireccionalment, una ajuda mútua), i on, per tant, **l'organització social** de l'aula pren una rellevància especial.

Prendrem l'adolescència com a marc contextual degut al curs en el que el present projecte vol implementar la seva innovació, influenciat per la successió de canvis biològics, socials i psicològics de gran importància al que l'alumnat pot estar sotmès en major o menor grau. Però el veritable terreny a tenir en conta és el **triangle interactiu** del qual hem parlat anteriorment, que connecta a l'**alumnat**, com a constructors actius de significats en relació amb els **continguts** (que compta amb els sabers preexistents socialment construïts i culturalment organitzats i l'adquisició de nous coneixements) i el **professorat**, el qual guiarà l'alumnat cap a l'assimilació d'aquests continguts, donant com a resultat més probabilitat i garantia d'un aprenentatge ric, transversal, útil i significatiu.

L'aprenentatge significatiu, factor clau del constructivisme, serà el resultat d'aquest acoblament de la nova informació mitjançant nous reptes abordables. És a dir, el docent pot afavorir la pràctica cooperativa de l'alumnat ajudant a que tinguin una disponibilitat fèrtil cap a les tasques proposades. A part de l'atribució de sentit a les activitats, aquesta disposició dependrà de dos factors clau, que l'influenciaran de manera positiva: que els continguts estiguin ajustats a les seves capacitats i característiques, per tal d'oferir fites amb certa dificultat assolible i es sentin capaços d'arribar amb l'ajuda regulada dels recursos disposats pel professorat (incrementant el seu nivell d'autoconcepte mitjançant "la cultura de l'esforç"), donar la tranquil·litat necessària per dur-les a terme, establint un clima basat en la confiança, la seguretat i l'acceptació positiva. Tenint en compte els esquemes de coneixement previs, en relació amb els nous continguts aquesta ajuda, de caràcter tant intel·lectual com emocional. La finalitat serà combinar les pròpies possibilitats de l'alumnat amb les eines proporcionades pels docents amb l'objectiu d'incrementar les seves capacitats de comprensió i actuació autònoma cap a un aprenentatge profund que pugui arribar a la independència (Onrubia, 1993). És important saber que el sistema educatiu actual està

fortament influenciat per la fonamentació teòrica i els models pedagògics del constructivisme i que, des del curs 2011 – 12, el Departament d'Ensenyament de Catalunya implementa el model competencial orientador (acrònim SCAP que fa referència a Significativitat, Comunicació, Acció i Projecció dels aprenentatges de l'alumnat) com a projecte d'innovació educativa amb l'objectiu d'afavorir l'èxit de l'alumnat pel que fa en la seva autonomia i desenvolupament.

Dins d'aquesta ajuda hem d'afegir el paper fonamental que juga l'**avaluació** com a instrument de gestió i regulació, aquest exigeix un alt component dialògic entre el professorat - alumnat i els diversos agents educatius. Amb una doble funcionalitat social (que acredita titulacions com a comprovant de l'assoliment d'uns continguts i valorar l'ensenyament obtingut) i pedagògica, que combinades ens permeten recollir informació per fer diagnòstics sobre els processos d'aprenentatge i ensenyament i ens ofereix pistes valuoses de com millorar tant als docents com al propi alumnat.

Segons Pujolàs (2008), nombrosos estudis demostren que la via **metodològica cooperativa**, on s'aborda la doble finalitat d'aprendre els continguts escolars i a treballar en equip, aporta beneficis molt superiors a les del tipus **individualista**, on cada estudiant aconsegueix el seu objectiu independentment de si la resta ho fa o no i la **competitiva**, on també arriba a la seva finalitat però amb la voluntat de fer-ho abans que dels demès.

Podem parlar dels beneficis del treball cooperatiu a partir del pensament Vygotskià que defensa la importància de la relació i interacció entre persones com a origen dels processos de desenvolupament humans. Aquests beneficis són potencialment efectius no només en quant a l'adquisició de coneixements conceptuals i de procediments, sinó també d'un aprenentatge **més consistent entre iguals**, que té en conta les diverses capacitats i afavoreix l'adquisició de valors, actituds i normes aplicables fora de l'aula, facilitant la inclusió i les interaccions entre l'alumnat, donant com a resultat relacions de més qualitat i de major intensitat.

En aquest punt hauríem de remarcar la importància de la creació de les anomenades **Zones de Desenvolupament Pròxim (ZDP)**, concepte originalment utilitzat per Vygotsky per explicar les relacions entre desenvolupament - aprenentatge i ensenyament i que són la distància entre el nivell d'assoliment d'una tasca que algú pot arribar actuant independentment i el nivell que pot arribar gràcies a la interacció i ajuda dels demès (Vygotski, 1979). Dit d'altra manera, és un espai de desenvolupament en que una persona, gràcies a l'ajuda d'una altra, pot treballar, resoldre un problema o portar a terme una tasca d'una manera i amb un nivell que no seria capaç de tenir individualment (Newman, Griffin

y Cole, 1991) i en el qual és possible, desencadenar gràcies a les ajudes dels altres i a la implicació personal, el procés de construcció, modificació, enriquiment i diversificació dels esquemes de coneixement que defineixen l'aprenentatge escolar.

El professorat, com paper rellevant en el esmenat triangle interactiu i com a professional reflexiu que pren decisions sobre la orientació i l'estimulació de les ZDP, tindrà la responsabilitat de proporcionar totes les ajudes necessàries i possibles a l'alumnat, promoure l'autonomia de treball i fer de mediador semiòtic.

Per això, serà essencial que les activitats siguin **dinàmiques, per fomentar la interacció, i ajustables** (sobre la marxa, si cal) segons les necessitats de l'aula, ja que aquestes tindran un impacte positivament determinant degut a que ajuden a construir, modificar, enriquir i diversificar els seus esquemes de coneixement. Per tal de crear-les s'ha de possibilitar la participació, establint un clima racional, afectiu i emocional, i que la tasca, mitjançant una introducció en un marc més ampli i un llenguatge clar i explícit que promogui l'ús dels coneixements que aprenen per arribar a un aprofundiment i actuació cada vegada més autònoma d'aquests.

Equipats d'instruments intel·lectuals i emocionals per convertint-se en agents actius i gràcies a la interacció cooperativa, l'alumnat serà la font bàsica de la creació de les ZDP, amb el context educatiu com a protagonista, on hauran d'interactuar expressant i contrastant punts de vista (que ajudarà a reestructurar i enriquir el propi coneixement), gestionant les divergències i treballant conjuntament per tal de crear solucions per regular el conflicte, detectar incorreccions i millorar-les en equip.

Caldrà una planificació detallada i rigorosa de les activitats, combinada amb la observació activa i la reflexió constant de tot el que succeeix durant el procés a l'aula, per tal d'atendre, mitjançant l'actuació diversificada i ajustada, a les necessitats d'aquesta comunitat educativa polièdrica.

3.3. Avantatges del treball cooperatiu

Cal destacar que els avantatges del treball cooperatiu a l'aula atenen a tres grans funcions: La primera, com a element essencial per potenciar **la cohesió de grup**. Mitjançant aquesta estructura, un grup - classe, pot adquirir les eines necessàries per deixar de ser una suma d'individus que simplement comparteixen espai per convertir-se en una **comunitat d'aprenentatge** amb un objectiu comú (Pujolàs, 2008), afavorint la interacció entre iguals i amb el professorat. Aquests membres de grup tenen la responsabilitat de, a més d'aprendre els continguts proposats pel docent, contribuir a que els demés també ho facin, ampliant les

possibilitats de generar una millor disponibilitat cap a les tasques i un bon clima a classe (on succeeixen moltes coses al mateix temps de manera ràpida, pública i imprevisible, generant un historial que la determina), facilitant la gestió del triangle educatiu al centre. D'aquesta manera la implicació de l'alumnat resulta més activa i, gradualment, poden agafar autonomia per compartir el compromís d'ensenyar amb el professorat.

La segona, com a **recurs per ensenyar** on, amb una bona planificació i amb el recolzament del professorat de manera ajustada segons les necessitats, a l'aula es treballa per una fita comú ajudant-se mútuament. El professor podrà aplicar diversos models d'estructures cooperatives que, amb major o menor grau de complexitat, resultaran útils per treballar continguts i alhora generar la necessitat de col·laborar de manera constructiva al llarg del procés d'aprenentatge; tals com la *Jigsaw (Trencaclosques)*, el *GI (Groups Investigation o Grup d'experts)*, el *Llapis al Mig*, la *Parada de Tres Minuts o el Foli Giratori*, entre d'altres. Per garantir un bon funcionament i l'efectivitat d'aquestes estructures, és imprescindible compleixin dos requisits bàsics: generar **interdependència positiva** i **responsabilitat individual** (Kagan, 1999). A part, els implicats i implicades hauran d'estar compromesos de manera equitativa realitzant una interacció simultània i participant de manera igualitària.

La tercera i última funció elemental per afavorir el procés d'ensenyament i aprenentatge és la del treball en equip com a **contingut a ensenyar**. No tan sols com a mètode o recurs, sinó com a un contingut més a integrar al currículum, que consistirà en ajudar a l'alumnat a reconèixer i especificar objectius que han d'assolir de manera col·lectiva, que implicarà la gestió de rols i el repartiment de tasques, i que servirà per ensenyar-los, tenint en compte les seves potencialitats, habilitats socials imprescindibles que podran aplicar dins i fora de l'escola. En aquest procés tots han de progressar en el seu aprenentatge i han d'ajudar-se i cooperar per aconseguir aquest progrés.

La combinació d'aquests tres factors seran la clau anar més enllà de l'adquisició de coneixements curriculars.

Al final de qualsevol procés es podrà fer un balanç col·lectivament, mitjançant els diferents tipus d'avaluació per tal de millorar en tots els aspectes de la pràctica pedagògica: la formativa, on el professorat dona suport a l'alumnat per prendre decisions sobre l'ajust d'ajuda educativa i decidir les condicions, i la formadora, que els permet a prendre decisions sobre la gestió del propi aprenentatge, afavorint les seves capacitats metacognitives en relació a aquest.

D'aquesta manera, la pràctica reiterada i millorada d'aquestes estructures poden ajudar a consolidar competències socials que donaran com a resultat un increment de múltiples

habilitats relacionades amb el treball en equip, aplicables a diversos nivells i que poden transcendir fora l'àmbit escolar, degut a la seva interiorització i consolidació entre els participants d'aquests grups. Tanmateix, corresponsabilitzar i implicar de manera individual o en grup al seu procés d'avaluació pot ser un vehicle per orientar adientment la seva tasca i una eina molt útil per adquirir criteris de millora.

A més, la pràctica cooperativa té altres avantatges lligats als ja esmenats, com permetre un aprenentatge independent i autodirigit, facilitar la comunicació oral i la integració social, aconseguir objectius d'una educació integral, i prepara a l'alumnat com a ciutadans i per al món laboral.

Valors i habilitats més enllà de l'escola com escoltar, comunicar-se, cooperar, conviure, expressar les pròpies idees i respectar, valorar les diferències o reconèixer la igualtat tant en l'àmbit individual com social són alguns dels beneficis a llarga durada fruit de una bona gestió de la pràctica pedagògica cooperativa a l'aula, amb la implicació de tots els agents educatius dins de l'àmbit constructivista d'aprenentatge i ensenyament.

4. ANÀLISI I CONTEXT

4.1. Context

Els reptes actuals de l'ensenyament semblen apuntar a crear perfils d'alumnat productius i competitius dins un món globalitzat. Malgrat això, l'educació, amb les seves millores i noves propostes pedagògiques, cada cop s'allunya més de convertir a les persones en simple maquinària productiva, més propi de l'època de la revolució industrial, on es formava amb la intenció de crear especialistes en reproduir unes tasques concretes i repetitives i, per tant, on tothom era perfectament substituïble. És cert que amb les noves tecnologies, que ofereixen un servei cada cop més optimitzat que superen de lluny la habilitat de qualsevol persona, seria fàcil pensar que l'educació artística pot ser prescindible o poc rellevant.

A la majoria dels casos, l'alumnat, en arribar al batxillerat artístic, ho fa amb una informació de vegades fragmentada, incompleta o aïllada, amb algunes referències desendregades apreses durant les etapes de primària i ESO, que habitualment van lligades a tècniques formals, procediments plàstics i habilitats psicomotrius, amb molt poc espai per a la reflexió, la expressió i connexió transversal entre branques. Tot i així, fruit de la continua voluntat de millorar el sistema educatiu, avui dia gràcies a noves metodologies transversals, com els

aprenentatges basats en projectes, s'estan tractant d'assolir moltes d'aquestes mancances generades creant ponts entre matèries que s'enriqueixen mútuament i milloren la qualitat educativa en tots els àmbits.

Fonaments de les Arts, assignatura nouvinguda que beu de la tradició de *Història de l'Art*, per tant, es troba en un terreny fèrtil on dotar d'eines útils a l'alumnat per situar a l'art en un marc més ampli, donant importància a la seva capacitat de comprensió i de fer-se preguntes, el seu raonament i, sobretot, la seva creativitat com a peça clau en la evolució dels essers humans.

Sintetitzar l'activitat humana des de la Venus de Willendorf fins a l'actualitat en un llistat d'anàlisis de tècniques, materials i lleis estètiques només pot donar als estudiants una visió superficial. Aprofundir en les motivacions que portaren a la humanitat a la necessitat d'expressar-se i obrir camins, com es vol plantejar en aquesta proposta, pot aportar una riquesa i un valor pedagògic de gran valor en diverses àrees de l'educació.

4.2. Deficiències detectades

Fonaments de les Arts és una clara evolució més calidoscòpica i enfocada al batxillerat artístic de l'assignatura *Història de l'Art*, la qual avui dia s'imparteix a l'itinerari humanístic i social, tot i que amb una orientació més antropològica i social que sovint tendeix a reduir-se a anàlisis formals d'obres i dades cronològiques. Aquesta nova derivació respecte a la seva antecessora al batxillerat artístic, amb només dos anys d'implementació a les aules, ha estat un **encert evolutiu** a nivell teòric i didàctic, ja que, com diu el propi nom de la matèria, és important que l'alumnat que s'està formant en l'àmbit artístic conegui els antecedents que van assentar les bases que fan que avui l'art sigui la part fonamental de l'activitat humana que representa i permet enriquir els esquemes de coneixement més enllà de les disciplines de la pintura, l'escultura i l'arquitectura, inserint d'altres d'igual rellevància.

Malgrat això, la novetat i poc recorregut de l'assignatura fa que encara es trobi en fase d'adaptació i presenti, inevitablement, algunes **mancances i incerteses en quant a organització o metodologia**. Per tal de dotar a l'alumnat d'un bon aprenentatge, el professorat, tot i dominar la matèria, pot caure en haver d'improvisar estratègies per tal d'acoblar nous continguts als que eren més habituals i rellevants. A causa de que *Historia de l'Art* té una trajectòria que sembla haver dotat gairebé sempre la major importància a unes disciplines concretes (donant la sensació, de vegades errònia i unilateral, de ser les úniques) la inserció del nou contingut pot suposar una tasca organitzativa bastant considerable. La dificultat ve donada de que en aquest nou plantejament es **voldrà abastar la interrelació**

d'un ampli ventall de disciplines artístiques i de l'àmbit cultural on s'inclouen més branques rellevants a part de la pintura, la escultura i l'arquitectura: com ara les arts decoratives, la música, el còmic, la il·lustració, la joieria, publicitat, el cinema, el teatre o la dansa. Afegir també que, fins fa un any, l'assignatura **no disposava de llibre de text**, per tant, les poques directrius metodològiques i el volum de continguts fa de *Fonaments de les Arts* una tasca complicada i de vegades caòtica d'implementació a l'aula, que avui dia encara presenta un marge bastant gran a la improvisació.

D'altra banda, ens trobem amb que l'alumnat de batxillerat artístic, més acostumat a assignatures pràctiques —sigui sobre taula, cavallet o ordinador— pot mostrar certa **passivitat i dificultat de focalització** a l'hora de realitzar classes de caire magistral. Captar la seva atenció i fer que els continguts d'una assignatura tan essencial per a la seva formació en l'àmbit artístic com aquesta pot presentar diverses dificultats segons el grup, sobretot en els més nombrosos. Les distraccions, la manca de praxi, l'excessiva teoria, la possible manca d'interès per algun tema concret, l'atenció limitada o la manera de presentar els continguts aporten una infinitat de factors a tenir en conta, sobretot en un itinerari tan complex potencialment creatiu com aquest.

Degut també a que al batxillerat artístic cada cop conta amb menys assignatures d'expressió plàstica, trobem que la manera de rebre els seus continguts, tot i ser del interès de l'alumnat, sembla no acabar d'encaixar en aquesta modalitat, ja que és una classe de caràcter unidireccional amb certa interacció dialògica amb el cos docent, que es té amb el suport d'un material didàctic audiovisual i el llibre de text.

S'ha d'afegir que, a més, la **selectivitat** és una espasa de Dàmocles constant que tendeix a incrementar l'ansietat de l'alumnat degut a la quantitat de continguts a estudiar, no només d'aquesta assignatura, sinó de moltes més molt dispars entre elles.

En quant al treball cooperatiu, s'ha de tenir en compte de que tot i que a la llarga la seva pràctica resulta altament beneficiosa, trobem però, que plantejar activitats de treball en equip a l'aula pot ser una tasca difícil, ja que, per una banda, per al professorat poden resultar més **complexes de planificar** i dur a terme que altres models (com, per exemple, l'unidireccional), i per l'altra, les **relacions entre l'alumnat** poden no ser propícies. El component social, és a dir, les interaccions entre els membres dels grups, probablement siguin les més difícils de controlar, ja intervenen molts factors variables de cada individu i les relacions que s'estableixen entre ells i l'entorn.

5. PROPOSTA D'INTERVENCIÓ

5.1. Objectius

Els **objectius generals** d'aquest projecte d'innovació pedagògica aplicat a la matèria de *Fonaments de les Arts* al batxillerat són **expandir les possibilitats educatives dels seus continguts i enriquir els coneixements artístics de l'alumnat de manera transversal a través del treball cooperatiu i la experiència creadora.**

Amb la finalitat de dotar de la màxima probabilitat de millora professional, es tractarà d'abordar la viabilitat, les estratègies, els canvis i la importància de la proposta a implementar a l'aula mitjançant les anomenades metes "S.M.A.R.T", que sorgiren arran de que George T. Doran publicés un treball al *Management Review* on va estendre la importància de l'assoliment de fites. En aquest treball, Doran (1981) va exposar els principis més importants per tenir un impacte significatiu de manera convincent per definir, mesurar i assolir finalment els objectius.

La seva formulació sembla senzilla ara, però va ser innovadora en aquell moment. Els objectius es centren en que siguin: ***Specific (Específics)***, per orientar una àrea específica per millorar; ***Measurable (Mesurables)***, per quantificar o almenys suggerir un indicador de progrés; ***Assignable (Assignable)***, és a dir, assignar qui ho farà; ***Realistic (Realista)***, per indicar quins resultats es poden aconseguir de manera realista, tenint en compte els recursos disponibles; i ***Time-bound (Limitada en el temps)***, per delimitar en quant es poden aconseguir els resultats.

Partint de que aquesta assignatura actualment s'implementa com a classe magistral, on es treballa de forma generalment individualitzada, aquest projecte es vol orientar fonamentalment a aportar millores a través del **el treball en equip i fusionar teoria i praxi** per, d'una banda assolir competències i continguts per establir unes bases de coneixements artístics de manera significativa, i endinsar a l'alumnat en comprendre per quines vies, motivacions i estratègies han arribat els diversos creadors a la configuració de les seves obres, sumant dels beneficis del treball cooperatiu a l'experiència creadora. A més de trencar amb la tradicional prioritització d'algunes disciplines artístiques que porten a segon terme (o, fins i tot, obviant o suprimint) d'altres de mateixa o més rellevància..

Donat que el currículum de l'assignatura està pautat de manera cronològica, el plantejament d'aquesta iniciativa fomentaria, a més, l'ús de diversos materials, tècniques i recursos, així com la recerca de diferents llenguatges artístics. La experiència del procés creatiu agafarà rellevància a partir de que l'alumnat, de manera conjunta, pugui indagar per tal de afavorir el

seu potencial comunicatiu posant-ho en comú i relacionant-ho amb la temàtica a estudiar i la seva capacitat de recerca en equip. També connectant les diferents disciplines amb els continguts, enriquint-se lliurement de qualsevol font d'informació, provinent de qualsevol llenguatge, sigui verbal, musical, teatral, corporal, etc. propiciant així la interdisciplinarietat i el fet comunicatiu diversificat i plural en les diferents activitats.

Els **objectius dels generals i específics de present treball** es podrien resumir responnent als criteris S.M.A.R.T. de la següent manera:

- **Specific (Específics):** Interconnectar i donar eines per relacionar continguts artístics de primer i segon curs de *Fonaments de les Arts*.
- **Measurable (Mesurables):** Avaluar emprant la regulació i la gestió com a indicador de progrés.
- **Assignable (Assignable):** Cooperar alumnat i professorat conjuntament.
- **Realistic (Realista):** Aportar els beneficis de la pràctica cooperativa a l'aula aplicats a l'aprenentatge significatiu i transversal de les diverses disciplines de l'art.
- **Time-bound (Limitada en el temps):** Treballar durant els dos anys de batxillerat.

5.2. Competències

Enteses com la capacitat de dur a terme de forma integrada els coneixements, habilitats i actituds personals adquirides, les **competències** seran un factor indispensable per promoure que l'alumnat intervingui de manera activa i crítica en la societat actual i desenvolupi un aprenentatge permanent al llarg de la vida. Inserint l'activitat cooperativa a l'aula aquestes agafaran una nova dimensió més àmplia donant una multiplicitat de beneficis col·lectius a llarg termini.

La present proposta tractarà d'intervenir per treballar les següents competències:

COMPETÈNCIES BÀSIQUES

- **Comunicativa:** Orientada al desenvolupament de les capacitats d'expressió i comunicació de l'alumnat. Dotant d'eines per expressar conceptes i idees amb allò après com a referent. L'expansió dels seus esquemes de coneixement donarà pas a l'ús correcte del vocabulari propi de la matèria, contribuint a la maduració de l'expressió verbal i projecció de l'alumnat en el seu futur immediat.

- **De recerca:** El procés creatiu comporta implícitament una activitat investigadora, aquesta desenvolupa beneficis com ara l'autonomia, la creativitat, la solució de problemes i la generació de noves idees. La recerca promou idear i acotar problemes, donant pas al domini de diversos recursos però també buscar de nous i el reciclatge constant dels coneixements.
- **Coneixement i interacció amb el món:** És a dir, interactuar amb el propi entorn cultural, descobrint les manifestacions més properes, observant i respectant la diversitat. Aquest apropament cultural i artístic amb el propi entorn atribueix un marc de gran bagatge que donarà pas a generar noves propostes. A més, aquesta interactivitat propicia l'actitud participativa i crítica, no només a l'aula, sinó també en vers la societat.
- **Personals i interpersonals:** La reflexió i valoració dels aspectes ètics i estètics del fet artístic, estimulants a l'alumnat en el seu creixement com a persones i afavorint l'adquisició de valors de pensament propis i el desenvolupament de la personalitat.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES DE LA MATÈRIA

- **Lingüística i audiovisual:** Treballar aspectes com l'observació, l'anàlisi i la valoració dels missatges audiovisuals, la capacitat comunicativa i l'educació del sentit estètic.
- **Artística i cultural:** Potenciar tot el que suposa conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzant-les com a font d'enriquiment personal, i considerant-les com a part del patrimoni de la col·lectivitat. També facilitant el coneixement bàsic de les principals tècniques, recursos i convencions dels diferents llenguatges artístics, desenvolupant actituds de valoració i estima de la creativitat en l'expressió artística, el interès per cultivar la pròpia capacitat estètica i creativa i de respecte cap a la diversitat d'expressions artístiques i culturals de la pròpia comunitat i d'altres.
- **De domini teoricopràctic de tècniques i procediments de la producció artística:** El domini i desenvolupament de l'ús del llenguatge propi dels processos tècnics de creació artística. Així com la recerca i ampliació del vocabulari formal i expressiu gràcies als nous recursos adquirits i establir connexions interactives amb llenguatges propis d'altres àrees de coneixement com són el verbal, sonor, corporal, visual o tecnològic. D'altra banda, tant a nivell individual com col·lectiu es promou

l'autonomia, l'organització, l'anàlisi i gestió de la informació, la recerca, el rigor, la perseverança i el sentit crític i autocrític.

- **De sensibilitat estètica:** Gràcies a la capacitat de fer interactuar la pròpia capacitat de reflexió amb la intuïció com a acte de coneixement, és possible reconèixer els diversos llenguatges expressius propis dels diversos estils, moviments i èpoques. Amb aquesta competència es treballarà la pròpia interacció amb el món físic i sensorial que conforma una de les bases de la competència artística que és la facultat de percebre estímuls, identificar-los i reflexionar sobre ells.
- **En la creativitat artística:** Aquesta competència implica la capacitat de resoldre problemes a necessitats tècniques, funcionals i de producció en un projecte artístic, tant des d'un punt de vista d'usuari com de productor, a més de promoure la recerca d'un llenguatge personal.

5.3. Activitat

Per començar a plantejar l'activitat de treball en equip proposada dins de l'assignatura de *Fonaments de les Arts* s'ha de tenir en compte que els grups no haurien de ser massa grans, recomanablement de màxim sis persones, ja que a partir d'aquesta quantitat, per més experiència que tingui l'alumnat, és difícil que puguin interactuar satisfactòriament.

Generalment, els equips poden estar formats per quatre alumnes i és imprescindible que la composició d'aquests sigui **heterogènia** (en gènere, ètnia, interessos, capacitats, motivació, llengua materna, etc.) amb l'objectiu de crear interacció de les diferents capacitats i rendiments. Per tant, s'ha de procurar que dins de l'equip hagi una persona amb el rendiment més alt, dos amb un de mitjà i una altra amb un de més baix, incloent també a les persones amb **necessitats educatives especials** (amb barreres per a l'aprenentatge i la participació) i considerant-les com uns/unes participants més. Per assegurar l'heterogeneïtat el més habitual és que el professorat distribueixi a l'alumnat pels diferents equips, a partir, en alguns casos, de la informació proporcionada per un sociograma, tot tenint en compte, és clar, les preferències de l'alumnat i les possibles incompatibilitats entre alguns i algunes.

Agafar **certa autonomia** paulatinament, tant a nivell individual com col·lectiu, és un factor clau, ja que s'ha de tenir en compte que l'ajuda entre companys i companyes d'equip és molt important. Malgrat això, la qualitat del treball, la interacció entre iguals, que treballin en equip o que interactuïn entre si, són condicions necessàries, però no suficients, per garantir el cooperativisme d'un grup classe.

La quantitat de temps que es dedica al treball en equip i la qualitat d'aquest treball en grup són dos factors molt diferents que poden no estar lligats. És important optimitzar el temps emprat per treure el màxim de benefici de les oportunitats que brinden aquests moments de consciència col·lectiva a l'aula. La seva **qualitat**, segons Johnson et al. (1999), entesa com a estructura cooperativa, pot ser regulada pels següents indicadors:

- Hi ha una **clara distribució de rols** dintre de l'equip i cadascú sap les tasques que ha de fer en funció del seu rol, i les exerceix.
- Abans de fer alguna cosa (resoldre un problema, respondre una qüestió, etc.) **parlen i decideixen** entre tots quina és la millor manera de fer-la.
- Es distribueixen el treball, i **cadascú es responsabilitza de fer la seva part**, i la fa.
- **Discuteixen** l'aportació de cadascú i **analitzen** la coherència del conjunt.
- Es dóna una **regulació mútua** entre els membres de l'equip: es corregeixen, s'avisen, es proposen compromisos uns als altres, etc.
- **S'animen mútuament**: quan algú no sap fer una cosa, o es desanima, els altres l'ajuden i l'encoratgen.
- Quan revisen el funcionament del seu equip, parlen clar, **identifiquen el que fan bé i el que han de millorar (avaluacions, autoavaluacions)**.
- Es proposen **objectius de millora** i els tenen en compte en actuacions posteriors.

Tanmateix, també és important que als equips s'estableixin unes normes de funcionament. Poden servir d'exemple les proposades per Fabra (1992): Compartir-ho tot demanant permís abans, demanar paraula abans de parlar, acceptar les decisions de la majoria, ajudar els companys, demanar ajuda quan es necessiti, no rebutjar l'ajuda d'un company, fer la feina que toqui, participar en tot com un equip, treballar en silenci i, quan sigui necessari, parlar amb veu baixa, i complir aquestes normes i fer-les complir als altres.

Abans de continuar, cal aclarir que l'actual proposta d'activitat innovadora en l'assignatura de *Fonaments de les Arts* encara no ha estat implementada a l'aula i que fins que no sigui posada en pràctica no serà possible avaluar de manera real el seu grau de significativitat i èxit. Donat que l'objectiu d'aquesta és el de crear el coneixement el més complet i transversal possible de la pràctica artística a tots els nivells, la implicació del professorat serà determinant per a que l'alumnat pugui beneficiar-se i participar de manera conscient de l'ampli ventall de possibilitats pedagògiques que presenta aquesta matèria tan extensa i rica d'una manera significativa mitjançant el treball en equip i la importància de la experiència.

Així doncs, la proposta d'activitat s'estructuraria de la següent manera:

1. INTRODUCCIÓ AL TEMA I L'ACTIVITAT

El professorat presentarà el nou tema mitjançant referències amb anteriors, **generant noves connexions dels continguts proposats amb allò ja explicat a altres unitats que siguin convenients**, i analitzarà quin grau de coneixements previs té l'alumnat per decidir el nivell d'ajuda es requerirà en la tasca.

La primera explicació serà, amb el suport de recursos didàctics com el llibre de text com a guia i/o projeccions audiovisuals, de **caràcter magistral** (sempre amb un alt component **dialògic**) d'alguns aspectes rellevants. Per tal d'atraure l'atenció i la curiositat de l'alumnat, el professorat podrà fer ús d'una **maleta d'aprenentatge** com a metodologia, que contingui objectes que ajudin a canalitzar la seva explicació i generar un impacte visual que doni pas a resoldre dubtes relacionats o compartir impressions i opinions.

Aquesta part explicativa hauria de tenir una extensió més aviat curta, potser d'una sessió o dos com a màxim, per no carregar massa de continguts mnemotècnics, sempre contextualitzant la informació per poder passar automàticament al següent estadi, on l'alumnat s'organitzarà en grups i es proposarà la tasca a realitzar.

2. CREACIÓ DE GRUPS I DIRECTIUS DE TREBALL

Tot seguit es procedirà a la **creació de grups heterogenis per crear equips d'experts**, segons els criteris descrits al inici d'aquest apartat i a partir d'un sociograma tenint en compte tots els factors que puguin beneficiar o perjudicar el procés l'aprenentatge.

Un cop organitzats aula i alumnat, es donaria pas a l'explicació de la tasca a realitzar: **es repartiran temes d'una mateixa unitat** (ex.: Unitat: *Art de la primera meitat del Segle XX*. Temes: *Moviments o Avantguardes, disciplines artístiques, cronologia, etc.* Subtemes: *El cubisme, el Blues, el Còmic, el teatre Constructivista rus, la moda d'entreguerres, els anys 20, etc.*) amb l'objectiu de que cada grup **abasti una parcel·la d'informació**, que no significarà que aquestes estaran aïllades entre si, sinó que molts coneixements a la llarga se solaparan i s'interconnectaran, reafirmant de manera més sòlida l'aprenentatge. La primera part de la tasca s'orientarà a crear un dossier de grup que sintetitzi transversalment tota la informació de cada grup. Aquest repartiment podrà ser amb diferents criteris: cronològics, fets rellevants, contextos històrico-socials, moviments importants, tendències artístiques, disciplines, etc. Posteriorment, es donarà temps per a que l'alumnat gestioni la repartició de temes, els rols a desenvolupar per cada membre del grup i els aspectes a treballar.

També s'explicaran les directrius i resolució de dubtes de **les altres dues parts** que configuraran el treball final: l'elaboració a l'aula o taller d'una obra artística individual en sintonia amb un aspecte del tema que treballaran i que hauran de complementar-se amb els seus companys i companyes de grup (Ex. Una obra pictòrica, un text, un manifest, una escultura, una obra de *videoart*, un *ready-made*, etc.). A més de la preparació d'una exposició oral per a la resta de la classe.

El professorat estarà present en tot moment durant el procés i oferirà el seu suport i ajuda.

3. REALITZACIÓ DE LA TASCA

Com s'ha dit, el treball proposat constarà de tres parts: La primera, més teòrica, orientada a la **recerca d'informació** que estableixi una fonamentació a partir de la qual treballar. El professorat aportarà diverses **fonts de referència**, com ara bibliografia, webgrafia, material audiovisual o aplicacions que consideri útils. El coneixement dels **recursos TIC** disponibles serà una eina molt útil, atractiva i amena no només per introduir conceptes, sinó també per incentivar a l'alumnat a descobrir **nova informació que aportarà a la tasca** al marge dels continguts donats a l'aula, fruit de la seva recerca. Posteriorment es podran compartir tots aquests recursos via *moodle*, per exemple, per a que companys i companyes tinguin accés a tota la informació de tothom, afavorint a la creació d'una comunitat d'aprenentatge que es podrà compartir no només amb l'alumnat d'un mateix curs, sinó com a recurs per a qualsevol assignatura de la branca artística.

D'altra banda, també serà important incloure una segona **part pràctica**, on els membres de cada equip generaran les seves pròpies obres, seguint les motivacions creatives i aspectes formals del tema tractat. D'aquesta manera la informació teòrica i la praxi quedaran beneficiades de manera bilateral i, per tant, l'aprenentatge esdevindrà més significatiu. Serà molt important el **treball de taller a classe** per tal de poder fer un seguiment del procés.

L'experimentació i pràctica relacionada amb la matèria tractada posarà en contacte directe a l'alumnat amb l'activitat creadora i els mateixos llenguatges que estan estudiant, alhora que es converteixen en artistes que aprenen produint. També seran importants les reflexions i la intencionalitat comunicativa, l'esperit crític, el seu context, i l'ús simbòlic i estètic de l'art, com a fort vincle amb la història contemporània.

Per dur a terme aquesta part pràctica s'haurà de tenir en compte la disponibilitat de **recursos** com ara el material, l'espai o el temps, per poder ajustar-los a les característiques que es considerin més propícies per al grup classe.

En relació amb la tercera part del treball, on es realitzarà una **presentació oral de continguts de manera experiencial i significativa** a l'aula per part de l'alumnat, es donarà un context on es podrà analitzar la realització i marc teòric, segons les possibilitats, de no només obres plàstiques tradicionals, sinó també per exemple les arts escèniques, la música, la dansa i les múltiples expressions que se'n poden derivar, com l'art corporal, el *body art*, les *performance*, el *video art*, etc. Tot plegat l'art esdevindrà un context cultural on s'entendran que les fronteres entre les diferents disciplines sovint s'esborren fins al límit.

4. TREBALL FINAL

El **treball final** constarà de l'entrega i exposició d'aquestes tres parts: La primera, d'un **petit dossier** amb la informació recopilada, que es demanarà que segueixi unes directius, que sigui completa, sintetitzada i ben contrastada, on apareguin totes les fonts utilitzades i els hipervincles a les webs més interessants; aquest serà un arxiu PDF per tal de no tenir problemes de format, que després es penjarà al *moodle* per a que formi part d'una carpeta conjunta de l'assignatura de tota la classe, a la qual es pugui tenir accés a tots els temes de manera fàcil i entenedora.

La segona seran les **obres realitzades en el taller** que s'avaluaran durant el seguiment del procés a l'aula, i es fotografiaran les obres finals per poder formar part d'una galeria virtual o museu interactiu *online* que es podrà consultar a la web o blog del centre.

La tercera i última part constarà d'una **d'exposició oral, però amb l'afegit de crear un component experiencial de cara a la classe**, aquesta no sobrepassarà els deu minuts i es podrà presentar de qualsevol forma que l'alumnat cregui convenient: classe magistral, *performance*, presentació dramatitzada, projeccions interactives, *happenings*, maleta d'aprenentatge, etc., i on la imaginació pot ser la premissa límit. L'important serà que la informació estigui ben sintetitzada, sigui rellevant i representi correctament tots els conceptes del tema exposat, a més de generar un impacte significatiu que afavoreixi els continguts.

Tots aquests treballs podran tenir una vida posterior a la seva entrega, com ara ser exposats al centre durant un període, ser presentats a altres cursos, registrats via *online* per tal de fer-los servir d'arxiu com a material de consulta de cara a anys posteriors de l'alumnat i el professorat, siguin del curs que siguin, etc. Aquesta continuïtat i reciclatge d'informació dependrà de cada context educatiu concret, sigui de centre o d'aula, on es valoraran els seus diversos factors positius i negatius i la viabilitat.

5.4. Metodologies

El professorat serà el facilitador que orientarà durant tot el procés donant pautes; serà indispensable que es mostri receptiu vers els interessos de l'alumnat i proporcionar recursos per afavorir la seva motivació.

Certament, no existeix una metodologia ideal, la seva eficàcia depèn de múltiples factors i pot ser mesurada pels resultats de l'aprenentatge, les característiques de l'alumnat, del professorat, de les matèries i les condicions físiques i materials. Malgrat això, la potencialitat pedagògica de la present assignatura on s'orienta aquest projecte dona una infinitat d'opcions metodològiques, i seran les habilitats del professorat, fruit de la seva experiència i detallada observació, les eines decisives per a la seva significativitat a l'aula. Aquí algunes propostes:

a) LA CLASSE MAGISTRAL

La metodologia habitual no té per què ser pas del tot negativa, transmetre coneixements de manera oral és una pràctica lligada al desenvolupament des dels orígens l'ésser humà i afegeix un component de tradició antropològica que sempre ha estat de gran utilitat. El que si és necessari és trencar el caràcter comunicatiu unidireccional per passar a la **dialògica**. Tot i que sembla un concepte relativament nou, a l'ensenyament socràtic de l'antiga Grècia es generava coneixement mitjançant l'intercanvi que mantenien els diferents participants a les converses. És crucial per a la pràctica cooperativa, doncs, establir la comunicació dialogica a l'aula, ja que resulta de les interaccions en un diàleg entre iguals, sense diferències de poder ni validesa d'opinions i en que s'ha d'arribar a un consens. És una manera de treballar que aposta per la igualtat i permet crear sentit col·lectivament, augmentant la confiança i l'esforç, a més de ser una eina de transformació social.

b) GRUP D'EXPERTS

La dinàmica del grup d'experts (*Jigsaw* o *Trencaclosques*) consisteix en que cada membre del grup té una tasca i, amb la resta de l'equip, junts van resolent problemes, acoblant informació, interactuant cara a cara i fomentant la interdependència positiva a més de la responsabilitat individual.

Això és, una persona de cada equip s'especialitzarà –esdevindrà “expert” o “experta”– en un aspecte. L'objectiu és que al cap d'unes quantes sessions tots els membres d'un equip d'experts dominin perfectament el procediment objecte d'aprenentatge, intercanviant coneixements amb els companys i companyes en allò en què han esdevingut experts. Els

equips d'experts poden tenir una composició més homogènia o més heterogènia segons el que convingui en cada cas.

En l'assignatura de *Fonaments de les Arts* el repartiment de temes pot ser d'allò més extens i variat, ja que es pot desglossar en èpoques, moviments, artistes, disciplines, etc.

c) CLASSE INVERTIDA

A diferència de les metodologies tradicionals, que consisteixen en fer classes magistrals i enviar deures a l'alumnat, la classe invertida (o *Flipped Classroom*) permet el treball cooperatiu dins l'aula després d'un treball individual que prèviament, amb l'orientació del professorat i uns continguts adequats al seu nivell i a la unitat didàctica corresponent, s'han preparat a casa. Els continguts, proveïts pel professorat, poden ser mitjançant la visualització d'un vídeo, un text o article, una explicació en línia, etc. o bé proposar a l'alumnat un seguit de recerques per Internet que facilitaran la comprensió i la reflexió dels continguts que es desenvoluparan a l'aula.

Impartir classes amb aquest mètode pedagògic permet als docents dedicar més temps a l'atenció a la diversitat, conèixer i compartir els coneixements de cada alumne/a sobre un tema determinat (donant pas a més interactivitat entre l'alumnat i professorat) i a assimilar els continguts al seu ritme. També ajuda a l'alumnat a accedir als continguts facilitats o creats pel professorat mitjançant la tecnologia i fomenta l'ús de les TIC. Creant un ambient d'aprenentatge col·laboratiu dins l'aula, involucrant també a les famílies des de l'inici del procés d'aprenentatge.

d) MALETES D'APRENTATGE

També anomenades "*maletes pedagògiques*", i són un conjunt de materials bàsicament manipulatius, que permeten treballar de manera individualitzada o en grup aspectes relacionats amb diferents àrees del currículum: lectura, matemàtiques, llengua anglesa, educació mediambiental, convivència, valors, etc.

A *Fonaments de les Arts*, donat que la utilització d'aquestes maletes aporten un gran valor experiencial, pot representar un recurs molt interessant per ensenyar diferents aspectes de l'assignatura, ja sigui amb objectes simbòlics o literals, donant pas a un alt grau d'associació d'uns continguts mitjançant el contacte directe i visual.

5.5. Avaluació

L'avaluació serà un instrument crucial de **judici sobre la qualitat** de la tasca realitzada i **d'anàlisi d'aspectes a millorar**. Les característiques bàsiques per a que aquesta pugui complir de manera òptima les dues funcions (social i pedagògica) de les quals s'ha parlat al inici del present projecte, són que aquesta sigui **contínua**, valorant amb una dimensió constructiva, temporal i evolutiva de l'aprenentatge per tal de poder orientar i obrar en conseqüència (Mauri i Rochera, 2010) i que sigui **reguladora**, ajustant el tipus i grau d'ajuda educativa en funció de les necessitats i implicant als participants en la seva gestió; també es important que sigui mediada, localitzada i autèntica. També s'ha de tenir en compte una bona planificació de les activitats per tal que, tant l'inici com al final, l'alumnat pugui identificar els seus objectius, si aquests s'assoleixen i analitzar deficiències i millores. Cal avaluar contínuament l'aprenentatge per ajustar l'ensenyament, proporcionar estàndards clars, retroalimentació constant i oportunitats per aprendre, estimulant el pensament estratègic i metacognitiu per a que a s'apregui a avaluar a l'aula i guiar el propi aprenentatge.

Per garantir que l'aprenentatge es desenvolupi el més significativament possible és important posar en pràctica a l'aula un important exercici d'observació i una cultura d'avaluació real i constructiva.

Per avaluar la implementació del treball cooperatiu i l'aprenentatge basat en la praxi en l'assignatura de *Fonaments de les Arts* es poden utilitzar diferents instruments que seran de gran ajuda. S'ha de tenir en compte, però, que el grau d'èxit i significativitat d'aquests estarà influenciat per molts factors que poden intervenir segons el context. És per això, que els següents instruments poden ser útils però han de tenir un marge de flexibilitat i capacitat de modificació per tal d'ajustar-se a les necessitats de cada aula concreta:

- **AVALUACIÓ INICIAL (diagnòstica):** En aquest punt inicial es valorarien els coneixements previs de l'assignatura per calibrar el grau d'ajuda requerida. Dins el marc d'un aprenentatge cooperatiu i entre iguals, es podria organitzar a l'alumnat en funció de les **dificultats detectades** per ajudar-los i promoure que s'autoorganitzin i comparteixin l'autoavaluació, tal com recomana Sanmartí (2010), per després **bastir** el procés pas a pas, i retirant l'ajuda paulatinament segons els resultats per arribar a un grau més elevat d'autonomia. En el cas concret de *Fonaments de les Arts* es poden fer servir qüestionaris, mapes conceptuals, preguntes obertes, etc. que ajudaran a realitzar aquesta diagnosi.

- **AVALUACIÓ FORMATIVA (continuada):** Basada en la importància del **procés**, que implicaria un alt grau d'observació i interacció de tots els agents educatius dins l'aula. Realitzant el seguiment de **treballs** que responen a una demanda concreta, que pot ser oberta —l'alumnat decideix com fer el treball— o més tancada —amb unes consignes específiques sobre format, estructura, etc. proporcionades pel professorat—; o bé amb **carpetes d'aprenentatge**, on es recullen diferents evidències sobre el progrés d'aprenentatge; i també **diaris de classe** que recullen l'experiència i vivències formatives i personals de l'alumnat durant un període determinat.

També pot resultar interessant incloure **sistemes d'avaluació transversals**, que es poden fer servir tant al inici, com durant o al final de l'aprenentatge.

- **AUTOAVALUACIÓ:** L'alumnat participa i es responsabilitza activament valorant els coneixements que té o que ha adquirit en el procés d'aprenentatge, servint com a eina per conèixer el grau d'assoliment de les diverses tasques i què s'ha de reforçar de cara al futur. És molt important destacar el concepte d'autoavaluació –de valoració pròpia- que faci cada membre de l'equip i alhora l'avaluació comuna del procés i dels resultats, així com la que faci el professor o la professora. Si la valoració final és positiva, és molt evident que el mestre o la mestra ho haurà de tenir en compte a l'hora de determinar les qualificacions personals de cada membre dels equips que han treballat.
- **AVALUACIÓ ENTRE IGUALS:** Requereix de la participació de tot l'alumnat, que pot ser que estiguin agrupats o per parelles, convertint-se en avaluadors i avaluadores dels treballs, exposicions orals, etc. dels seus companys i companyes. Els criteris d'avaluació poden ser decidits pels docents o pels mateixos estudiants i té l'afegit de promoure representar en un rol crític i constructiu, a més d'atribuir una responsabilitat que implica conèixer què suposa corregir, valorar i comunicar els resultats a la resta de companys i companyes de l'aula. Aquesta practica pot generar un impacte molt positiu per a la cohesió de grup i gestió de conflictes.

A continuació, uns exemples **de rúbriques per ajudar a avaluar** cada una de les parts de l'activitat proposada:

RÚBRICA PART 1: Dossier				
Objectius didàctics (Indicadors)	Nivell A Expert	Nivell B Avançat	Nivell C Aprenent	Nivell D Novell
Triar el contingut adequat	Tria del material òptima.	Tria correcte del material amb petites mancances.	Tria correcte del material amb moltes mancances.	Material inadequat o malament triat.
Desenvolupar la feina a classe	Treballa correctament i ho entrega acabat.	Treballa correctament i ho entrega inacabat.	Treballa poc a classe i ho entrega inacabat.	No treballa, ho entrega inacabat o no ho entrega.
Bona estructuració i claredat de conceptes	Òptima estructura del treball, conceptes ben resumits i clars.	Hi ha manques o a l'estructura del treball o als conceptes.	L'estructura és pobre tot i que els continguts són adequats i clars.	Estructura caòtica i no s'entenen els conceptes.
Presentar la feina de forma acurada	Presentació totalment neta i cuidada.	Presentació neta, amb algun petit defecte.	Feina amb alguns desperfectes o manca formats.	La presentació de la feina és descuidada, amb desperfectes.

RÚBRICA PART 2: Obra / Praxi				
Objectius didàctics (Indicadors)	Nivell A Expert	Nivell B Avançat	Nivell C Aprenent	Nivell D Novell
Triar el contingut cultural adequat de la època que li ha tocat.	Utilitza i relaciona elements gràfics de l'època adequada i els relaciona de manera òptima.	Utilitza elements gràfics de l'època adequada, la relació és correcta.	La majoria dels elements que utilitza són de l'època adequada, la relació és ambigua.	La majoria d'elements gràfics que utilitza no són de l'època corresponent i la relació és inexistent.
Desenvolupar la feina a classe	Treballa correctament i ho entrega acabat.	Treballa correctament i ho entrega inacabat.	Treballa poc a classe i ho entrega inacabat.	No treballa, ho entrega inacabat o no ho entrega.
Ser capaços de distingir els diferents elements	Identifica clarament les imatges, relacionat-les	Identifica les imatges, i és capaç de relacionar-les	Identifica amb dificultat les imatges, i té nocions	No identifica les imatges i tampoc és capaç de representar-les

culturals segons l'època	amb l'època corresponent amb facilitat	amb l'època adequada la majoria de vegades.	ambigües sobre l'època a la que pertanyen.	amb una época determinada.
Presentar la feina de forma acurada	Presentació totalment neta i cuidada.	Presentació neta, amb algun petit defecte.	Feina amb alguns desperfectes, format i mides correctes. Descentrat.	La presentació de la feina és descuidada i amb desperfectes. El format i mides són incorrecte. Descentrat.
Domini de l'espai compositiu i tècnica	Entén el llenguatge particular amb el que treballem i és coherent amb la composició. Original.	Entén el llenguatge particular amb el que treballem però la composició és millorable.	No entén el llenguatge, però presenta una composició equilibrada.	No utilitza adequadament el llenguatge visual aplicat a la composició.

RÚBRICA PART 3: Exposició				
Objectius didàctics (Indicadors)	Nivell A Expert	Nivell B Avançat	Nivell C Aprent	Nivell D Novell
Claredat i bona explicació dels continguts.	Continguts explicats de manera òptima.	Continguts clars però amb mancances.	Continguts incomplets o no massa clars.	Escassa o nula explicació de continguts.
Desenvolupar la feina a classe	Treballa correctament i ho entrega acabat.	Treballa correctament i ho entrega inacabat.	Treballa poc a classe i ho entrega inacabat.	No treballa, ho entrega inacabat o no ho entrega.
Expressió oral i fluidesa	S'expressa perfectament i utilitza llenguatge específic.	S'expressa correctament però utilitza poc llenguatge específic.	S'expressa correctament però amb mancances.	Ritme feixuc, caòtic i poc entenable de l'exposició.
Originalitat de l'exposició	Proposta molt original que reforça els continguts.	Proposta original però amb poca relació amb els continguts.	Poc original o continguts no del tot relacionats.	Gens original, els continguts no tenen cap relació.

Al final de cada activitat, i per fomentar una pràctica constructiva a l'aula, també s'oferirà a l'alumnat fitxes d'autoavaluació per tal de valorar els coneixements obtinguts i treballar la metacognició, tant a nivell individual com en grup. Aquí uns exemples de fitxes per a una futura implementació a l'aula.

FITXA D'AUTOAVALUACIÓ INDIVIDUAL		Gens	Poc	Força	Molt
Nom del projecte:	Grup:				
Nom de l'alumne/a:					
He après coses noves en aquest projecte					
He buscat informació a través de diferents mitjans					
He fet la feina encomanada i l'he presentada puntualment					
He sabut resoldre les dificultats que he trobat					
He ajudat els companys/es que ho necessitaven					
El projecte que he fet m'ha agradat...					
Observacions i comentaris sobre la teva participació individual en el projecte:					

FITXA D'AUTOAVALUACIÓ EN GRUP		Gens	Poc	Força	Molt
Nom del projecte:	Grup:				
Nom de l'alumne/a:					
Hem acabat el treball a la data establerta					
Hem compartit la informació entre tots					
Hem tingut un bon ambient de treball					
Hem distribuït les tasques equitativament					
Tots els membres del grup hem posat el màxim d'esforç					
Estem satisfets del nostre resultat final					
Observacions i comentaris sobre el treball en grup:					

6. CONCLUSIONS

Un cop realitzada la recerca i selecció d'informació i argumentada la proposta de millora i innovació de la tasca educativa, no només en referència a l'assignatura de *Fonaments de les Arts*, sinó també al coneixement transversal de l'art en un sentit més global al batxillerat, les conclusions a les quals s'ha arribat estaran vinculades als objectius específics plantejats en l'inici del present treball.

Aprendre suposa una tasca que exigeix una intensa activitat cognitiva per elaborar significats cada cop més rics, a més d'una una forta implicació emocional i afectiva i, sobretot, un disposició fèril. **Interconnectar continguts artístics** de manera transversal d'una l'assignatura tan àmplia com ho és *Fonaments de les Arts* al batxillerat és un repte considerable tenint en compte tota la matèria que abasta i la metodologia de classe magistral amb la que actualment s'implementa, que pot donar com a resultat un possible atordiment i desencant de l'alumnat degut a la quantitat de matèria, tant de la pròpia com de les demés assignatures. Emprant metodologies innovadores que facin ús de l'experiència per crear impacte i ajudar a relacionar i interioritzar conceptes, tècniques i recursos que es desvinculin de la tradicional unidireccionalitat, i amb la **estructura cooperativa com l'eix vertebrador** que fomentarà la interacció total i real entre tots els agents educatius a l'aula, el procés d'aprenentatge de les arts agafarà una efectivitat de gran importància.

Un factor decisiu serà **avaluar** emprant la regulació i la gestió com a indicador de progrés. Per aconseguir-ho, caldrà crear tasques ambicioses i complexes (però abordables) per l'alumnat que esdevinguin veritables reptes realitzables. Per aixó és important diagnosticar els coneixements a l'aula per bastir el procés pas a pas, avaluant contínuament el seu aprenentatge per ajustar l'ensenyament, amb una retroalimentació constant i creant oportunitats per aprendre. Per tant, l'avaluació amb la rúbrica proposada en aquest treball serà un mecanisme de gran utilitat que permetrà valorar el procés d'aprenentatge introduint quan sigui necessari mesures de millora, orientat sobretot a que l'alumnat aprengui a avaluar i guiar el seu propi aprenentatge de manera metacognitiva.

Convertir a la classe en una **comunitat d'aprenentatge** farà que aquests grups esdevinguin associacions estables, positivament dinàmiques, al voltant d'una línia temàtica o tasca a realitzar ben definida, compartint un mateix sentit de pertinença i mantenint relacions basades en la interacció i la col·laboració permanent.

La **sinergia entre alumnat i professorat**, que sempre estarà en constant procés de canvi i evolució, farà que treballant cooperativament s'estableixin uns vincles de gran significativitat i valor real, no només a nivell pedagògic, sinó també emocional i social.

Aquests lligams s'aniran reforçant i evolucionaran a mida que les interaccions comencin a donar fruits com ara la cohesió de grup, la interdependència positiva, l'ambient propici a classe, l'aprenentatge de continguts i competències de manera sòlida i, sobretot, el procés cap a l'autonomia. Aquesta, entesa com a recolzaments i ajuts que proporcionarà el professorat, aniran retirant-se progressivament o essent substituïdes per altres que suposen tipus i graus d'ajut menors qualitativament i quantitativament, de manera que l'alumnat pugui assumir un control cada cop major sobre les tasques i continguts, i en darrer terme, sobre el seu procés d'aprenentatge. El professorat haurà de promoure que l'alumnat sigui cada vegada més **autònom i independent** en la realització de les tasques, oferint-li les ajudes que evolucionen i es modifiquen en funció de les actuacions a l'aula.

Per això serà molt important dissenyar elements i entorns més rics i significatius per l'alumnat, creant situacions d'interacció no només entre alumne/a - professor/a, sinó que caldrà aprofitar les interaccions possibles entre alumne/a - alumne/a.

L'aprenentatge significatiu i transversal de les diverses disciplines de l'art quedarà potencialment beneficiat de la pràctica cooperativa a l'aula, gràcies a que proporcionarà eines que portaran a l'alumnat a un procés de construcció de coneixements i una atribució de sentit en equip, compartint recursos de manera igualitària i en continua interacció. On l'ajuda serà necessària però que no podrà mai substituir el procés que porta a terme l'alumnat, màxim responsable del seu aprenentatge, ja que qui ensenya no pot substituir l'activitat mental de qui aprèn.

Finalment, les propostes de millora de l'actual treball també tractaran d'ajudar a optimitzar el temps durant els dos anys de batxillerat d'aquesta assignatura, en quant a que amb el suport dels nous recursos i la pràctica cooperativa establint-se com a mètode de treball, la qualitat de l'aprenentatge es veurà incrementada gràcies als beneficis de totes les eines combinades.

7. FONTS I REFERÈNCIES

- Acaso, M., M. H. Belver, S. Nuere; M. C. Moreno, N. Antúnez i N. Ávila (2011). *Didáctica de las artes y la cultura visual*. Madrid: Akal.
- Coll, C. (2001). *Constructivismo y educación: la concepción constructivista de la enseñanza y aprendizaje*. A. C. Coll, J. Palacios i A. Marchesi (comps.) *Desarrollo Psicológico y Educación, 2. Psicología de la Educación Escolar* (pp. 157-186). Madrid: Alianza.
- *Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya*
<http://ensenyament.gencat.cat/ca/inici/>
- Doran, G. T. (1981). "There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives". *Management Review* (AMA FORUM) 70 (11) 35-36.
- Eisner, E. W. (1995). *Educar la visión artística*. Barcelona: Paidós.
- Fabra, M. L. (1992). *Técnicas de grupo para la cooperación*. Barcelona: CEAC.
- Johnson, D., R. Johnson, E. Holubec (1999). *El aprendizaje cooperativo en el aula*. Barcelona: Paidós.
- Onrubia, J., C. Coll, E. Martín, T. Mauri, J. Onrubia, M. Miras, I. Solé, A. Zabala (ed.) (1999). *Enseñar: Crear Zonas de Desarrollo Próximo e intervenir en ellas. El Constructivismo en el aula*. (pp. 101-123). Barcelona: Graó.
- Onrubia, J.; E. Martí (coords.) (1993). *El papel de la escuela en el desarrollo del adolescente. Psicología del desarrollo: el mundo del adolescente*. 3 (1) 15-33. Barcelona: ICE Horsori.
- Peña, R. (Coord.) (2011). *Nuevas tecnologías en el aula*. Tarragona: Altaria.
- Pérez Tornero, J. M. (2017). *Aprender a ser críticos amb internet. Com desenvolupar el pensament crític i la solució de problemes amb internet*. Barcelona: Octaedro.
- Pujolàs, P. (2008). *Cooperar per aprendre i aprendre a cooperar: el treball en equips com a recurs i com a contingut*. *Suports*. 12 (1) 23-36.
- Sanmartí, N. (2010). *Avaluar per aprendre. L'avaluació per millorar els aprenentatges de l'alumnat en el marc del currículum per competències*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. Direcció General de l'Educació Bàsica i el Batxillerat.
- *The History and Evolution of SMART Goals*
<https://www.achievet.org/resources/blog/the-history-and-evolution-of-smart-goals>